II 85134

CARACTERISTICA CURSULUI DE LITERATURĂ ŞI ESTETICĂ LITERARĂ

(Lecţiunea de deschidere a Cursului la 9 Nov. 1931)

DE

MIHAIL DRAGOMIRESCU
Profesor la Universitatea din Bucureşti

77218
22540
17
Donaţia Profesorului Mircea Djuvara

EDITURA INSTITUTULUI DE LITERATURĂ
1931

CONTROL 1953

Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI
Nota ....85134.....
Inventar ....77218.....

XC 68/00

B.C.U. Bucuresti
C77218

CARACTERISTICA CURSULUI DE LITERATURĂ ROMÂNĂ ŞI ESTETICĂ LITERARĂ.

Cursul, care-l începem astăzi, curs, care are să se ocupe cu „Capodopera“, este, în acelaş timp, foarte greu şi foarte uşor. E foarte greu pentru cine n'a intrat în atmosfera lui; e foarte uşor pentru cine şi-a dat osteneala să intre o clipă în această atmosferă. De obiceiu, cursurile nu sînt decît prelungirea, pe o lature sau alta, a cunoştinţelor ce se predau în liceu Cînd veniţi să le ascultaţi, sînteţi atmosferizaţi deagata, şi vi se pare că mergeţi mai departe pe calea ştiinţei, dacă, acum, memorizaţi pusderia de date, de nume proprii, de citaţii din feluriţi autori ai lumii. E ştiinţa academică modernă, pe care, dacă o învaţă pe din afară după un caet litografiat, lumea crede că face ştiinţă şi că printr'însa formează minţile pentru cercetarea adevărului, supremul ţel al învăţăturii. La acest fel de cursuri vă vine uşor să urmaţi, şi, tocmai mai tîrziu, după ce terminaţi şi după ce

datele, numele proprii şi citaţiile au sburat din minte, vă daţi seama că n'aţi învăţat mai nimic. Prin acest fel de învăţătură nu vi s'a dat decît o lărgire a orizontului intelectual şi nimic mai mult. Prin acest fel de învăţătură v'aţi muncit capul de geaba, şi sufleteşte aţi rămas săraci. Cu acest fel de ştiinţă, lumea a ajuns la saturaţie. Se simte că ne trebue o altă ştiinţă care să ne ascută mintea, să ne întărească hotărîrea, şi să ne înalţe şi să ne încălzească sufletul. Dar pentru această ştiinţă nu vi s'a dat lamura înţelegerii. Venind acì, vi se pare greu să intraţi în noul locaş al ştiinţei. Ba că terminologia e numeroasă. Ba că lipseşte erudiţia. Ba că se cere citire multă şi repetată. Şi sufletul dumneavoastră şovăe. Cu toate acestea — şi, în mijlocul nedreptăţii ce ne năpădeşte din toate părţile, — nemărginita mulţumire a sufletului meu este că, — am isbutit în anii din urmă în mare parte să vă fac să înţelegeţi că învăţătura ce se dă la acest curs este înviorătoare pentru suflet; că ea deschide celui ce învaţă orizonturi infinite; că-i face mulţumirea vieţii. Cel ce îşi însuşeşte această învăţătură nu-şi mai simte sufletul gol, nu mai e singur pe lume, şi nu mai are nevoe să alerge după fel de fel de plăceri, ca să nu se plictisească. Cel ce-şi însuşeşte această învăţătură îşi umple viaţa cu frumuseţea neperitoare şi devine de sine stătător.

Cum ajungem să ne însuşim noua ştiinţă?

Foarte simplu. Învăţînd *ce* să citim, *ce fel* să citim, şi *cum* să pătrundem ce am citit. Noi acum sîntem învăţaţi să facem altfel. Devorăm tot ce ne cade în mînă. Jurnale, broşuri, volume, romane, dearîndul, cad pradă ingurgitării noastre intelectuale. Şi astfel sufletul ni se îmbîcseşte, se meschini-

nizează, se amăreşte tocmai cînd vrea să se îndulcească, şi să se ridice.

Dar lectura este ca mîncarea. Şi, precum nu mîncăm orice fel de fructe, precum dăm la o parte mătrăguna şi laurul porcesc, ghinda şi castanele sălbatice, şi nu alegem decît ce e cu adevărat gustos, tot aşa trebue să facem şi cu lectura.

Din nenumăratele producţiuni, care încarcă conştiinţa publică şi care au adus pe cei mai mulţi la dispreţul lecturii — noi trebue să ne mărginim numai la ceeace vremile, cu dintele lor necruţător, au lăsat în picioare. Acele producţiuni sînt *capodoperele.* Tot aşa, din nenumăratele cărţi, ce se tipăresc astăzi, noi trebue să alegem numai pe cele care prezintă oarecare garanţii că vor trăi şi în viitor. Trebue să ştim asupra cărora opere să ne îndreptăm atenţia şi să ajungem să despreţuim criticele gazetelor şi reclamele editorilor. Gazetele nu-şi îngrijesc niciodată partea literară. Editorii habar n'au ce publică.

Cine ne dă mijloacele acestei selecţiuni ?

Mijloacele de selecţiune ni le dă lămurirea conceptului frumuseţii. De obiceiu se crede că tot ceeace ne isbeşte sufletul, tot ce ni-l mişcă, este frumos. Fata dela mahala, care-şi urmăreşte, zi cu zi, foiletonul din ziar, sau din săptămînă în săptămînă, fascicola din roman, crede că se hrăneşte cu frumuseţe. Cînd un erou plănueşte moartea altuia, iar altul vine şi-i scapă viaţa, pentru ca altă împrejurare neprevăzută să i-o scurteze, ea se emoţionează şi exclamă : ce frumos ! Plăcerea ce o simte nu e însă decît o simplă plăcere *psihologică,* o hrană fără suc hrănitor. Noi însă facem deosebire dintre această plăcere, şi între *încîntarea estetică* a

frumuseţii. Plăcerea psihologică este o emoţiune trecătoare produsă de jocul imaginaţiunii. Ea se mişcă în gol şi n'are nici o adîncime. Cum se produce în suflet, cum piere. Ea e superficială şi adesea vătămătoare. Simţirile ce provoacă sînt false şi fără rădăcină. Ele, în loc să lumineze, întunecă sufletul. Cu totul alta este *încîntarea frumuseţii*. Ea e în legătură cu adîncurile conştiinţei şi cu înălţimile minţii. Ea ne dă cunoştinţa propriei noastre firi şi ne face să-i pipăim temelia. Ea nu este produsă decît de capodopere, adică de producţiunile spiritului omenesc, care s'au impus veacurilor. Negreşit şi capodoperele produc o plăcere psihologică şi, cînd le citim pentru prima oară, cu această plăcere facem cunoştinţă mai întîi. Noi însă, — şi acesta e marele secret, — nu trebue să ne mărginim cu impresia de la prima citire. Capdoperele ne încîntă cu atît mai mult, cu cît le citim de mai multe ori. In repetata citire a capdoperelor stă fericirea vieţii.

Să luăm, de exemplu, poezia „Mortua est" de *Eminescu*. Istoricii literari, care adună numai „cojile" lucrurilor, se mulţumesc cu o citire superficială şi declară doctoral că, în această poezie, *Eminescu* imitează pe *Bolintineanu*; că *Eminescu* într'însa, îşi plînge iubita şi că e o poezie fără valoare, care nu merită să facă parte din colecţia operelor lui *Eminescu*. Şi aduc şi dovezi: una, că poezia a fost scrisă la 16 ani, pe cînd poetul nu se formase; alta, pentru că în „Geniu pustiu" se vorbeşte de moartea iubitei unui erou, care nu ar fi altul decît *Eminescu*, lucru ce poate fi adevărat; a treia, că poetul nu putea să se entusiasmeze pentru farmecele fecioarei, dacă nu ar fi fost în-

drăgostit de dînsa. Şi toate acestea, în cazul cel mai bun. Căci istoricii literari nu se ocupă de opere, ci mai mult de autori. Ca şi cînd toate operele unui autor ar avea aceeaşi valoare şi ca şi cînd toate s'ar prezenta cu aceleaşi calităţi! La rîndul nostru, noi nu ne mulţumim cu o astfel de lectură. Şi, astfel, observăm că moartea copilei nu e decît un punct de plecare, un cadru al întregei poezii. Vedem că poetul îşi frămîntă sufletul, nu cu o durere personală, de care puţin ne-ar păsa, dar cu o durere universală. Ceeace-l doare nu e soarta lui proprie, că i-a murit iubita, ci soarta omenirii. Pentru ce e născut omul pe pămînt? Ce este existenţa? Ce este mai bine în lumea asta: să fii ori să nu fii? Şi, repetind citirea, observăm că *Eminescu* contemplă fecioara moartă în deosebite hipostasuri. Mai întîi o vede înălţîndu-se la ceruri în raiu, ca o regină a Empireului. In acest caz, e o fericire că a murit

Să treci tu prin ele o sfântă regină
Cu păr lung de raze, cu ochi de lumină,
In haină albastră stropită cu aur
Pe fruntea ta pală cunună de laur.

In acest caz moartea e „o mare de stele" e „un secol cu sori înflorit .

Dar poetul merge mai departe: concepţia lui se schimbă. Dar dacă lumea nu va avea raiu şi toate s'ar preface în nimic? E concepţia materialismului. Fecioara, în acest caz n'ar mai fi decît „lut". Nimic din frumuseţile închipuite al creştinismului! Şi o mare de întuneric i se deschide în suflet. Dar poetul însă nu rămîne nici aici. El trece la concepţia budismului. Fericirea omului este în Nir-

vana, în chiar nimicul, de care ne speriem. E fericirea inexistenţei. Căci, zice poetul, trecînd la concepţia lui pesimistă :

A fi? Nebunie şi tristă şi goală
Urechea te minte şi ochiul te 'nşală ;
Ce-un secol ne zice, ceilalţi o dezic :
Decît un vis searbăd mai bine nimic.

Şi-atunci, vedem că ideia generatoare se descompune într'un cadru : moartea fecioarei, şi în patru idei secundare, care toate îşi găsesc un reazăm în frămîntarea sufletului poetului,cu o energie fără seamăn, în faţa nimicniciei existenţei, şi ajungînd la concluzia îndoelii :

De e sens într'asta — e'ntors şi ateu
Pe palida-ţi frunte nu-i scris Dumnezeu.

E destul atît, ca să se vadă cît de costelivă, cît de seacă, cît de lipsită de adevăr este cunoştinţa ce ne dă ştiinţa, cu care v'aţi familiarizat în liceu. Şi din contră cît de bogată, cît de exactă şi de înălţătoare este cunoştinţa pe care ne-o dă învăţătura cea nouă. Această învăţătură ne face să vedem în această poezie un cristal sufletesc plin de frumuseţe, o capdoperă a liricii universale, iar nu un simplu prilej de emoţiune psihologică. E greu, la început să citeşti mai de multe ori aceeaşi capdoperă. Dar fără această citire nu-i vezi adîncul şi n'ai dreptul să vorbeşti de ea. Căci capdopera nu e în afară, ca un obiect fizic, cum ar fi cartea, în care e scrisă şi pe care o pipăi ; nu este nici în sufletul nostru, cum ar fi ideia ce ne-o facem despre ea. Capdopera nu face parte nici din lumea fizică a pămîntului, aerului, electricităţii ;

nici din lumea sufletească a imaginilor şi simţirilor ce plutesc la suprafaţa conştiinţei.

Noi ne-am învăţat, în cunoştinţele elementare, numai cu existenţa acestor două lumi: lumea fizică şi lumea psihică. Şi iată că învăţătura nouă vă arată că, în afară de aceste lumi, mai este o a treia, care nu e nici fizică, nici sufletească şi totuşi le cuprind pe amîndouă. E lumea psihofizică, e lumea capodoperelor, e lumea frumuseţii adevărate. Cu această nouă idee trebue să vă obişnuiţi. Şi trebue să vă obişnuiţi, pentru că din această idee derivă deosebirea dintre *emoţia psihologică* şi *încîntarea* sau *emoţia estetică*. Din această idee derivă convingerea că toată Estetica, de la *Aristotel* pînă astăzi, trebue făcută *tabula rasa*, şi că, printr'această idee, literatura începe o eră nouă, o eră, pe care colegul meu dela Praga, *Cysarz*, o compară cu redeşteptarea spiritelor, în vremea Renaşterii. Din această idee derivă credinţa că toată aşa numita critică, fie naţională, fie streină, este o înseilare de judecăţi fără temelie; că tot studiul literar-istoric al atîtor învăţaţi şi eruditi, în afară de exactitatea datelor şi numelor proprii, umblă pe un drum greşit de aproape o sută cinci zeci de ani încoace.

Orcum ar fi, şi pentruca să facem cît mai uşor studiul cel nou şi cel adevărat al literaturii, noi am recurs la mai multe mijloace. *Cel d'intîi mijloc* a fost lucrarea în Seminar cu dumneavoastră. Seminarul de Literatură şi Estetică literară a fost cel d'intîi seminar regulat înfiinţat în Facultatea noastră. El datează din 1895 — în curînd împlineşte patruzeci de ani — şi dela acest seminar — şi numai după mulţi ani — au început să se facă seminarii la celelate cursuri. Şi de aceea Cursul de

Literatura romînă a fost cel d'intîi care, din pricina Seminarului, a avut nevoe de asistenţi. Prin imitaţie apoi, şi de-abia după [răsboiu, s'au introdus asistenţi şi la celelalte cursuri şi anume tocmai atunci, cînd prin desvoltarea lucrurilor, Cursul de literatură romînă a avut nevoe nu numai de asistenţi, ci şi de şefi de lucrări. Această lucrare de seminar constă în două ramuri de activitate: Prima ramură de activitate constă în studiul, împreună cu dumneavoastră, aci în sală, a capodoperelor literare şi de talent, cum veţi avea ocaziunea s'o vedeţi chiar din şedinţa de Lunea viitoare cu operele lui *Shakespeare*. A doua ramură de activitate — şi care n'am prins de veste pînă acum că ar fi fost imitată şi de ceilalţi colegi — este lucrarea dumneavoastră particulară de trei pînă la şase lucrări asupra capodoperelor şi operelor de talent, în timpul pînă la licenţă. Este o ramură de activitate care poate speria pe începător; dar care vă aduce la cele mai mari foloase. Dumneavoastră prin aceste două feluri de lucrări — cea împreună cu mine şi cea particulară — învăţaţi cum se face adevărata ştiinţă, învăţaţi cum să vă orientaţi în viaţa literară a operelor, cum să le pătrundeţi, cum să scoateţi măduva din os. Fără erudiţie seacă, ci numai prin aplicarea mijloacelor metodologice la opera studiată sufletul dumneavoastră începe să lucreze de sine stătător. Şi aplicîndu-vă —, vă învăţaţi aşa de bine în cursul celor trei ani să lucraţi, că prolicenţa, cerută de regulament, devine o jucărie. Aşa se face că toamna trecută, la Literatura romînă, am avut peste o sută de licenţe principale, iar în toamna aceasta, o sută patruzeci şi şase. Am avut într'un an — mult mai multe licenţe — decît alţi profesori au putut avea în patruzeci de ani.

Dar pentru ca această lucrare să fie cu folos, de zece ani, am introdus *un al doilea mijloc* didactic. Este creaţiunea Institutului de Literatură ai cărui membri sînteţi cu toţii. E drept că acest mijloc a fost costisitor şi apasă grozav asupra umerilor mei de garant al lui. Eflorescenţă a Seminarului, această instituţiune, pe care pînă acum n'a putut s'o imiteze colegii mei, caută a stabili o legătură între studiile noastre literare şi între publicul mare. E o problemă încă nedeslegată în Europa, dar pe care noi am rezolvat-o. Ea a constituit obiectul de căpetenie al „Primului congres de istorie literară" din Budapesta, unde am fost invitat ca unul, care, nu numai am realizat Institutul de Literatură, dar am sguduit conştiinţa literară a cercetătorilor adormiţi de metoadele istoriei literare. In acest congres s'a făcut dovada că studiul Literaturii, aşa cum se face la noi, merge în fruntea tuturor studiilor dela celelalte Universităţi din Europa; că toţi cei ce, acolo, încep să simtă ca şi noi, în studiile lor literare — sînt pe urmele noastre, dar în urma noastră. Astfel Romînia are pentru prima dată gloria de a da în lume tonul pe tărîmul unei ştiinţe, care a fost creată şi crescută numai din şi pe pămîntul nostru

In Institutul de Literatură noi studiem operele romîneşti mai însemnate, ce apar. Iar scopul acestui studiu e, pe de o parte, cum să ne orientăm în lecturile noastre, iar pe de alta cum să pătrundem şi cum să scoatem miezul din această lectură. Acest studiu îl facem acì, în fiecare Luni împreună cu dumneavoastră şi cu publicul, care vrea să asculte; iar Marţea, numai cu dumneavoastră. Me-

canismul acestei activităţi ne-a condus fără vrerea noastră — dar din pricina dorinţei dumneavoastră de ştiinţă — să înglobăm într'o singură societate literară toată suflarea celor care au încrederea în acest Curs. Toţi dumneavoastră sînteţi de fapt membri ai Institutului de Literatură şi toţi formaţi acum Adunarea generală a acestei asociaţiuni, în al cărui comitet aţi trimis patru delegaţi ai dumneavoastră, şi a cărui stare trebue din capul locului s'o ştiţi. Statul ne-a făcut favoarea să doteze Cursul de Literatură romînă cu o sumă anuală de 656.000 mii de lei pentru a întemeia, pe lîngă acest curs, şi pe lîngă Institutul de Literatură o nouă instituţiune, „Institutul de Literatură şi Bibliografie“ care are de scop, cu ajutorul dumneavoastră, să facă bibliografia tuturor publicaţiilor din Romînia. Din aceşti 656.000 lei se defalcă, pe fiecare an, prin chiar prevederile legii, o sumă de 300.000 lei pentru publicaţiile Institutului de Literaturră. Şi, acum, vine partea lamentabilă, partea prin care se arată ce solicitudine se dă în ţara noastră Culturii, cu care ne lăudăm. Avînd încredere în legile Statului, Comitetul Institutului a purces la întrebuinţarea *unui al treilea mijloc* de uşurare pentru dumneavoastră a studiului Literaturii romîne. Acest mijloc, care a dat cele mai surprinzătoare rezultate este *şcolarizarea.*

De obiceiu, studentul, din punctul de vedere al învăţăturii, e un nenorocit. Redus la citirea lecţiunilor litografiate, el nu-şi poate lărgi orizontul învăţăturii, decît prin cercetarea bibliotecelor după bibliografiile date de profesor. Aceste bibliografii sînt imense. Erudiţia contemporană apasă ca o tirană asupra inteligenţelor. Zi de zi, lună de lună

librăriile din patru puncte cardinale ale lumii trimit la titluri de cărţi, ca să fie citite de studentul romîn. Profesorii romîni se luptă care să dobîndească cît mai multe fonduri pentru cumpărare de cărţi. Academia romînă, Fundaţia Carol face numărătoarea miilor de cărţi devorate. Ce să citească studentul mai întîi? Nouăzeci şi nouă la sută din sumedenia de cărţi prevăzute în bibliografii n'au cine ştie ce valoare. Dar de unde să ştie aceasta studentul? Şi, astfel, zăpăcit de mulţimea volumelor, de varietatea lor, citeşte la întîmplare; iar cînd are nevoe de vreo carte mai bună asupra căreia i-a atras atenţia profesorul, n'o găseşte, căci solicitatori sînt prea mulţi.

La Cursul nostru această greutate a fost înlăturată, prin faptul că acest curs nu se poate sprijini pe nicio bibliotecă din lume. Orizontul literar al dumneavoastră trebuia însă deschis şi prin alte lecturi. Sprijinit de speranţa celor 300.000 de mii de lei am căutat să vă formez şi dumneavoastră o bibliotecă, pe care însă s'o puteţi avea totdeauna la îndemînă. Şi aşa, cu ajutorul Comitetelor universitare, am tipărit: 1) un „Vade mecum", în care sînt trecute toate operele de talent, clasificate după genuri, ca să vă fie un îndreptar în lecturile dumneavoastră literare; 2) „Ştiinţa Literaturii", volumul romînesc, în care se face pe larg Estetica în genere, fundamentul critici artistice, şi Estetica literară, fundamentul criticei literare; 3) „Dela Misticism la Raţionalism, un volum de aproape 500 pagini în care se cuprind douăzeci de capitole literare, pe lîngă unele modèle de compoziţie literară (dialoguri, caracterizări); 4) „La science de la littérature", trei volume, în care se desvoltă mai

departe şi într'o formă mai amplă şi mai explicită ideile din „Ştiinţa Literaturii“, şi în care „Estetica literară“ se completează cu „Metodologia literară“; 5) „Critica ştiinţifică şi Eminescu“, prima lucrare, de astă dată în a treia ediţie, prin care se pune fundamentul noii critice în contra metodei istorice; 6) „Integralismul“, care cuprinde prima şi a doua parte — a treia e încă nepublicată — din temeliile noii doctrine literare; 7) Antologia secolului XX care, din volumul „Omagiu“, s'a epuizat, întreagă şi trebue acum din nou tipărită; 8) Broşura „Le systhème philosophique“ de L'intégralisme“ (Les principes) care, în 122 de paragrafe, sintetizează principiile acestui sistem nou filosofic; 9) Broşura „Nouveau point de vue dans l'étude de la littérature“, care a fost citit la „Primul congresul de istorie literară“ din Budapesta; 10) „Lecţia de deschidere“ a Cursului din 1930. Tot pentru bibiloteca dumneavoastră am mai tipărit în editura Socec: 11) „Teoria poeziei“; şi 12) „Principiile de Literatură“, cu numeroase exemple din literatura romînă şi streină.

Pe lîngă acestea, anii trecuţi s'au mai scos revistele: 13) „Ritmul vremii“ şi 14) „Falanga“, destinate să facă legătura dintre „Cursul de literatură romînă“ şi marele public.

Această bibliotecă cuprinde în mod conturat, toată învăţătura relativă la Literatura romînă şi la Estetica literară. Această bibliotecă v'am rugat să v'o procuraţi din vreme, şi la lecţia de deschidere a anului trecut dumneavoastră aţi primit aceasta cu deosebită însufleţire [1]). V'aţi dat seama că toată

1) Aceste cărţi se pot procura la Institut cu 25 %, 30 % şi 60 % mai eftin ca în comerţ.

munca mea, toată cheltuiala făcută cu tipărirea acestor cărţi, a fost făcută în folosul dumneavoastră, pentru ca fiecare să puteţi avea prilejul să citiţi şi să mistuiţi învăţătura cea nouă şi să vă pară mai uşoară, decît cum apare la prima vedere.

Resultatul acestei de a treia măsuri didactice al întrecut toate prevederile.

In 1929, din 1200 studenţi peste 300 au luat bile albe şi prea puţini, bile negre

In 1930, dintr'un număr de 1000 studenţi, prezentaţi la examen, 400 au luat nota zece.

In anul acesta, m'a minunat ţinuta prolicenţeloı. Din 126 lucrări nu am găsit decît vreo zece, care n'au fost la înălţime Celelalte mai toate au fost notate cu foarte bine. La examenele parţiale din anul acesta, 90 % dintre candidaţi au dobîndit bile albe; iar la oralul de licenţă sînt aproape nevoit să nu mai dau bile roşii. Invăţătura nouă prin şcolarizare, a devenit o lucrare uşoară şi, după mărturisirile unora din dumneavoastră, chiar plăcută.

Dar acum, reversul medaliei.

Consiliul universitar al „Institutului de Literatură", în care, cum am spus, intră şi patru reprezentanţi ai dumneavoastră, au tipărit cărţile, broşurile şi revistele, despre care am vorbit, pe temelia celor 300 000 mii lei prevăzuţi în Legea din 21 Martie 1926 Dar aceşti bani, de trei ani de zile, *nu ni s'au dat*. Banii luaţi dela bănci pentru tipărire n'au putut fi plătiţi, aşa că „Institutul de Literatură", pe garanţia casei mele, pe care Creditul ameninţă să o pună în vînzare, este dator astăzi cu dobînzile care au îndoit capitalul (căci am fost nevoiţi să plătim pînă la 24 %) suma

VERIFICAT 2017

de două milioane patru sute de mii de lei. E drept că avem încă speranţa că statul ne va rambursa măcar în parte suma, ce ne datoreşte Este drept că mai avem în depozit cărţi de peste un milion, dar nu putem face faţă nevoilor noastre decît adresîndu-ne iarăşi la sufletele dumneavoastră.

Cu munca mea de 15 ore pe săptămînă (căci pentru trebuinţele dumneavoastră sînt, în afară de dimineţele de Luni la Fondaţie, în fiecare zi, dela 5—7 la Universitate); cu interesul ce l-aţi dovedit pînă acum pentru acest curs, cu sîrguinţa dumneavoastră de a vă şcolariza, nu am, acum, decît să vă cer aprobarea pentru tot ce am făcut împreună cu Comitetul universitar al Institutului şi să închei cu cuvintele dela începutul anului trecut:

„Incredinţat că toţi cei ce veniţi aci, sînteţi, ca şi generaţiile trecute, însufleţiţi de dragoste pentru literatură şi în special pentru literatura romînă; încredinţat că această sîrguinţă este însoţită de încîntarea fără margini a sentimentelor cristalizate în cuvintele de aur ale poeţilor; încredinţat că toţi puteţi să asimilaţi substanţa unei ştiinţe care aşteaptă numai suflete tinere, ca să le fecundeze; încredinţat că sufletele noilor generaţiuni este tot atît de cald şi generos, ca şi acelora care au ajutat pînă acum la dăinuirea plină de viaţă a instituţiilor legate de acest curs, — termin această cuvîntare cu două cuvinte: la lucru!

(*Aplauze unanime şi prelungite*).

VERIFICAT 2007
VERIFICAT 1987
17278